

ΜΑΡΙΛΕΝΑ ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ

Το ζήτημα της κατάταξης των παραδόσεων και οι παραδόσεις του Λαογραφικού Αρχείου

ΠΕΡΙΛΗΨΗ: Με την μελέτη αυτή επιχειρείται ένας επαναπροσδιορισμός του είδους της προφορικής παράδοσης, που χαρακτηρίζεται παράδοση ή θρύλος, καθώς και η νοηματική διαφοροποίηση των δύο όρων με σκοπό τη δημιουργία ειδικής βάσης δεδομένων για τις ανάγκες ηλεκτρονικής αρχειοθέτησης του υλικού του Λαογραφικού Αρχείου. Με δεδομένα τα συμπεράσματα της σύγχρονης επιστημονικής έρευνας, το είδος αφενός παραμένει αλλοιώντανο στις σύγχρονες κοινωνίες και αφετέρου συγκοινωνεί συστηματικά με συναφή είδη της προφορικότητας*. Η μεταβλητότητα αυτή επιτρέπει μετασχηματισμούς μέσα από συνεχή ανταλλαγή στοιχείων, δυσχεραίνοντας την οποιαδήποτε προσπάθεια συστηματικής ταξινόμησης των παραλλαγών του είδους. Στον αντίποδα των θεωρητικών δυσκολιών συστηματοποίησης, προτείνεται η δημιουργία ενός ανοικτού και ευέλικτου συστήματος ηλεκτρονικής ταξινόμησης με συνδυασμένη χρήση των σημαντικότερων προτάσεων, που έχουν διατυπωθεί έως σήμερα.

Αφορμή για τον προβληματισμό της παρούσας μελέτης στάθηκε η ανάγκη δημιουργίας μιας ειδικής βάσης δεδομένων για το σώμα των παραδόσεων του Λαογραφικού Αρχείου. Το εγχείρημα θα μπορούσε να είναι εξαιρετικά απλό, εφόσον έχει ήδη ολοκληρωθεί ο σχεδιασμός και έχει δοκιμαστεί η λειτουργικότητα της «συγγενούς» – στο βαθμό που πρόκειται για προφορικές μυθώδεις διηγήσεις σε πεζό λόγο – βάσης των παραμυθιών (βλ. Παπαχριστοφόρου 1999). Μία ελαφρώς προσαρμοσμένη αντιγραφή της θα ήταν εκ πρώτης όψεως αρκετή.

Στην πράξη, ωστόσο, βρεθήκαμε αντιμέτωποι με την πολυπλοκότητα του είδους και με τα ζητήματα που απορρέουν άμεσα από αυτήν, όπως είναι ο ίδιος ο ορισμός της έννοιας της δημόδους παράδοσης και στη συνέχεια η αναζήτηση

* Με τον όρο «προφορικότητα» αποδίδουμε εδώ τον διεθνές όρο «orality/oralité».

μιας μεθόδου ταξινόμησης των παραδόσεων, ώστε να καλυφθούν οι ανάγκες της νέας βάσης δεδομένων. Κατά την άποψή μας τα δύο ζητήματα είναι αλληλένδετα, εφόσον ένας επιτυχής ορισμός προσδιορίζει αυτομάτως και τα όρια του είδους - αυτά συνδέονται αμιγώς με την οποιαδήποτε ταξινόμηση. Η συνέχιση της ταξινόμησης των παραδόσεων του Λαογραφικού Αρχείου και η εισαγωγή τους σε μία βάση δεδομένων οφείλει να είναι συμβατή με: 1) το ήδη ταξινομημένο και αποδελτιωμένο υλικό του Κέντρου Ερεύνες Ελληνικής Λαογραφίας (Κ.Ε.Ε.Λ.), 2) με τα διεθνή χαρακτηριστικά του είδους και συνεπώς με τις υπάρχουσες κατηγοριοποιήσεις, 3) με το συνεχώς αυξανόμενο σχετικό υλικό του Κ.Ε.Ε.Λ.

Σκοπός της μελέτης αυτής είναι να καταλήξει σε μια εφαρμόσιμη πρόταση κατάταξης των παραδόσεων του Λαογραφικού Αρχείου, που να ικανοποιεί κατ' αρχήν τις ανάγκες της ηλεκτρονικής αρχειοθέτησής τους. Πριν από αυτό θα προχωρήσουμε: α) σε μία γενική επισκόπηση των παραδόσεων ως είδους της προφορικής παράδοσης, β) στην επανεξέταση των διαφόρων προτάσεων ταξινόμησής τους, γ) στην αποτύπωση του σώματος των παραδόσεων του Λαογραφικού Αρχείου. Σημειώνουμε ότι, για λόγους οικονομίας, οι οποιεσδήποτε αναφορές μας σε θέματα προέλευσης ή λειτουργίας των παραδόσεων, θα είναι ειδικές και μόνο στο βαθμό που αφορούν τα ίδια τα όρια του είδους.

α. Παραδόσεις και θρύλοι

Είναι δύσκολο να μιλήσει κανείς για το συγκεκριμένο είδος της προφορικής λογοτεχνίας, χωρίς να ξεκινήσει από έναν, έστω στοιχειώδη, ορισμό του. Κατ' αρχήν οι δύο όροι, για την ορολογία της ελληνικής λαογραφίας, θεωρούνται συνώνυμοι. Η εισαγωγή του όρου «παράδοση» οφείλεται, όπως είναι γνωστό, στον Νικόλαο Πολίτη, ο οποίος «δεν θεωρεί αυτονόητη την έννοιά της και αισθάνεται έστω και ευκαιριακά την ανάγκη να την ορίσει», όπως εύστοχα παρατηρεί ο Στ. Ήμελλος (Ήμελλος 1988: 9). Πράγματι, από τα είδη που παραθέτει ο Πολίτης στη συνοπτική κατάσταση των «μνημείων του λόγου» στον πρώτο τόμο της *Λαογραφίας*, οι παραδόσεις είναι το μόνο που επεξηγεί: «μυθώδεις διηγήσεις πιστευόμενες ως αληθείς, αναφερόμενες δε εις τόπους ή πρόσωπα, εις ουράνια σώματα, εις μετεωρολογικά φαινόμενα, εις τον Χριστόν και εις τους αγίους, εις δαυμόνια και εις άλλα φανταστικά όντα» (Πολίτης 1909: 10). Αν και το πρώτο σκέλος της επεξήγησης θα μπορούσε να αποτελεί έναν σχηματικό ορισμό του είδους, ο Πολίτης αισθάνεται την ανάγκη να συμπεριλάβει σε αυτόν και μια υπόμνηση της κατηγοριοποίησής του «κατά πράγματα». Όπως πολύ σωστά επισημαίνει ο Μ. Γ. Μερακλής, ο Πολίτης παραλείπει από τον ορισμό του – άρα και από την ταξινόμησή του, όπως θα δούμε στη συνέχεια – «το πολύ σοβαρό στοιχείο του προσωπικού βιώματος» (Μερακλής 1992/1996: 148).

Η διαπίστωση αυτή μας φέρνει πολύ κοντά σ' έναν σύγχρονο ορισμό του είδους, που αντιλαμβάνεται την παράδοση ως μία σύντομη αφήγηση ενσωματωμένη στο αντικείμενο μιας συζήτησης, της οποίας τα γεγονότα τοποθετούνται σε ιστορικό χρόνο και ενθαρρύνουν τη συζήτηση γύρω από αυτά. Σύμφωνα με την Linda Dégh μάλιστα, πρόκειται για το ίδιο το προϊόν των αντικρουόμενων απόψεων που εκφράζονται σε μία συζήτηση (Dégh 1991: 30-31). Το πραγματικό αφηγηματικό πλαίσιο της παράδοσης συμμετέχει πλέον στον ορισμό του είδους, ίσως πολύ πιο δυναμικά από τα «πράγματα» στα οποία αναφέρονται οι συγκεκριμένες αφηγήσεις. Προφανώς, γιατί για τους σύγχρονους ερευνητές οι παραδόσεις δεν αποτελούν «φιολογικό» είδος, νεκρά κείμενα – «μνημεία του λόγου», αλλά είδος ολοζώντανο και συνεχώς εξελισσόμενο στις σύγχρονες κοινωνίες, οπότε και η έννοια του προσωπικού βιώματος προσλαμβάνει πρωτεύουσα σημασία, όπως θα δούμε και στη συνέχεια.

Σε αυτό το σημείο είναι ανάγκη να διαχωρίσουμε τους συνώνυμους όρους και να σταθούμε για λίγο στην ετυμολογία τους. Όπως είναι γνωστό ο όρος *παράδοση* εμπεριέχει και την γενικότερη έννοια, με την οποία πολύ εύκολα συγχέεται, των παραδιδόμενων πολιτισμικών στοιχείων από τους προγενέστερους στους νεότερους. Στην ελληνική γλώσσα ο όρος *παράδοση*, μετά τη χρήση του από τον Νικόλαο Πολίτη, επικράτησε του όρου *θρύλος* με αποτέλεσμα οι ειδικοί λαογράφοι να τους θεωρούν συνώνυμους και οι εμπειρικοί λαογράφοι συμπληρωματικούς (πβ. «παραδόσεις και θρύλοι»). Ωστόσο, ο όρος *θρύλος* εμπεριέχει ως παράγωγο του ρήματος *θρυλώ* / *θρυλούμαι*¹ και την έννοια της φημολογίας, που είναι απολύτως αναγκαία στον μηχανισμό της διάδοσης των παραδόσεων, όπως έχει καταδείξει η σύγχρονη έρευνα. Αντίθετα, ο λατινικός όρος *legenda*², και τα παράγωγά του στις ευρωπαϊκές γλώσσες, παραπέμπει στους *βίους των αγίων*, που *διαβάζονταν* μεγαλόφωνα κατά τη λειτουργία στους μεσαιωνικούς χριστιανικούς ναούς (Roemer 1998: 375). Ο γερμανικός όρος *Sägen*³ επαναφέρει την έννοια της προφορικότητας ως συστατικό του όρου. Ετυμολογικά λοιπόν, οι δύο έννοιες *παράδοση* και *θρύλος* δεν είναι ταυτόσημες. Η διαπίστωση αυτή, σε συνδυασμό με όσα θα πούμε για την πολυμορφία του είδους αμέσως μετά, οδηγεί πιθανότατα στη δυνατότητα διαφορετικής χρήσης των δύο όρων, που εν προκειμένω και χωρίς επιστημολογικό λάθος μπορεί πράγματι να είναι συμπληρωματική.

1. *θρυλώ* / *θρυλούμαι* = γίνομαι θέμα κοινής συζήτησης, φημολογούμαι, κοινολογούμαι.

2. Μετοχή του ρήματος *lego* = διαβάζω.

3. Από το ρήμα *sagen* = λέγω, διηγούμαι [Bodker 1965: 253].

Όπως είναι γνωστό, η λαογραφία ορίζει την παράδοση ως «μυθική διήγηση, η οποία συνδέεται με ορισμένο τόπο και χρόνο και με ορισμένο πρόσωπο, την οποία ο λαός πιστεύει ως αληθινή» (Μέγας 1972: 190-191). Με άλλα λόγια, αυτή η κατά κανόνα σύντομη μορφή αφήγησης συνδυάζει μυθικά και ιστορικά στοιχεία, που τα παρουσιάζει ως προσωπικό βίωμα ενός υπαρκτού προσώπου. Η αληθοφάνειά της σημαίνει απλώς ότι επιτυγχάνει να συνθέσει μία νέα διάσταση της πραγματικότητας. Αυτό το τελευταίο σημείο ειδικά μας κάνει να διαφωνούμε με την απόσταση που υπαινικτικά χωρίζει τον λαογράφο (υποψιασμένο μελετητή) από τον λαό (αφελή ακροατή). Πιστεύουμε αντίθετα, ότι ακριβώς αυτή η αληθοφάνεια και η απόδοση μιας νέας διάστασης της πραγματικότητας είναι το στοιχείο που κάνει την παράδοση ζωντανό είδος της προφορικότητας, προσδίδοντάς του την δυνατότητα να μετασχηματίζεται συνεχώς, ανανεώνοντας την θεματολογία του και εισχωρώντας σε νέα κοινωνικά περιβάλλοντα. Ο ρεαλισμός της αφήγησης, στον οποίο εντάσσονται τόσο τα ιστορικά όσο και τα βιωματικά στοιχεία της, είναι απαραίτητος, προκειμένου να ενισχυθεί το αφηγηματικό αποτέλεσμα της αληθοφάνειας και της εγκυρότητας της – θρυλούμενης τελικά – πληροφορίας. Σε αυτό το σημείο αξίζει να σημειώσουμε ότι όσο μεγαλώνει η απόσταση από τα ρεαλιστικά στοιχεία της αφήγησης, τόσο απομακρύνονται και προβύλλονται από τα μυθικά της στοιχεία σε βάρος της οποιασδήποτε αληθοφάνειας. Το παράδειγμα που ακολουθεί είναι κατατοπιστικό. Απομακρυσμένοι από τα κοινωνικά και πολιτισμικά συμφραζόμενα των αφηγήσεων για τις νεράδες, είναι αδύνατον να πιστέψουμε στην ύπαρξή τους. Αντίθετα, η ανάπτυξη της τεχνολογίας και των δυνατοτήτων της, μαζί με τους φόβους που αυτή προκαλεί, κάνει πολλούς από εμάς εξαιρετικά εύπιστους στην ύπαρξη εξωγήινων και στα δείγματα της παρουσίας τους.

Τα χαρακτηριστικά των παραδόσεων που αναφέραμε μέχρι στιγμής, αφορούν το περιεχόμενο και όχι τη μορφή τους. Κατά γενική ομολογία, οι παραδόσεις δεν έχουν συγκεκριμένη μορφή, αλλά μόνο περιεχόμενο (Röhrich 1958: 662 και Dégh 1991: 19), με την έννοια ότι αυτό που επαναλαμβάνεται με σταθερότητα από τη μία παραλλαγή στην άλλη δεν είναι ούτε η μορφή ούτε η ίδια η πλοκή, όπως στο παραμύθι, αλλά απλώς η κεντρική ιδέα της συγκεκριμένης παράδοσης. Κατά τη Linda Dégh η διαφοροποίηση είναι ιδεολογική, καθώς η παράδοση επιχειρεί να ερμηνεύσει την ανθρώπινη εμπειρία, να θέσει υπαρξιακά ερωτήματα και όχι να διασκεδάσει (Dégh 1991: 20). Γι' αυτό και σε πραγματικές συνθήκες καταγραφής οι (ζωντανές) παραδόσεις δεν μπορούν να έχουν τη μορφή ενιαίων και καλοσχηματισμένων αφηγήσεων, αλλά είναι αποσπασματικές αφηγήσεις «πραγματικών» περιστατικών και διατυπώσεις απόψεων ή διαφωνιών στο πλαίσιο της ολοζώντανης συζήτησης μεταξύ συνομιλη-

τών. Κατά συνέπεια και τα ίδια τα χαρακτηριστικά του είδους συσχετίζονται άμεσα με τις συνθήκες της αφήγησης. Συμπληρωματικά με όσα είπαμε παραπάνω, η παράδοση: 1) έχει υπαρκτική βαρύτητα για όσους την κουβεντιάσουν, 2) περιβάλλεται από αβεβαιότητα και έλλειψη συμπαγούς γνώσης, 3) περιέχει αντιφάσεις που πυροδοτούν τη συζήτηση (Dégh 1991: 30).

Διαπιστώνουμε ότι όσο απομακρυνόμαστε από έναν συμπαγή και ενδεχομένως ελλιπή ορισμό του είδους, προκειμένου να το προσδιορίσουμε σαφέστερα και μέσα από τα χαρακτηριστικά του, επεκτεινόμαστε αναπόφευκτα και σε αναφορές άλλων ειδών της προφορικότητας. Κατ' αρχήν, ο διδακτικός χαρακτήρας των παραδόσεων – από την άποψη της λειτουργίας – τις συνδέει, όπως είναι γνωστό, τόσο με τις συναξαρικές ιστορίες όσο και με τους μύθους των ζώων. Επί πλέον, όταν μιλούμε για την κεντρική ιδέα – περιεχόμενο μιας παράδοσης, είναι σαφές ότι παραπέμπουμε τον αναγνώστη στη δοξασία, που αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο στον σχηματισμό αλλά και στη βιωσιμότητα των παραδόσεων (Van Gennep 1910: 253-255 και Dégh 1991: 24). Το ίδιο ισχύει και για τις προλήψεις, μειωτικό συνώνυμο των δοξασιών, που εν τέλει εγκλωβίζει επίσης το τόσο απαραίτητο αληθοφανές υπόβαθρο (Dégh 1991: 25 και Belmont 1973: 75). Μια δοξασία ακόμη και αφού χάσει το επάχρυστο της αδιαφάνειας πίστης, μπορεί να επιβιώσει μετασχηματιζόμενη σε *μοτίβα* (Belmont 1970: 65). Εξίσου καλά μπορούν να επιβιώσουν είτε ολόκληρες παραδόσεις είτε *μοτίβα* τέτοιου είδους, με τη μορφή των *βιοματικών ιστοριών* – διατηρώντας ουσιαστικά τον βιοματικό χαρακτήρα της παράδοσης: στην προκειμένη περίπτωση ο αφηγητής ταυτίζεται με τον ήρωα της αφήγησης και την παρουσιάζει ως δική του εμπειρία, σε πρώτο πρόσωπο (Dolby 1998: 504-505). Κατ' επέκταση, η αφηγηματική ένταση του προσωπικού βιώματος συσχετίζει την παράδοση με το όλο και δημοφιλέστερο είδος της *μαρτυρίας* (πβ. Μερακλής 1992: 54). Με την αποκλιμάκωση της έντασης προς το καμικό στοιχείο η παράδοση / μαρτυρία / βιοματική ιστορία, μπορεί να ταυτιστεί ακόμη και με το *ανέκδοτο*.

Οι αλληλεπιδράσεις και οι μετασχηματισμοί ενός «παραδοσιακού» είδους σε νεότερες όψεις της προφορικότητας υποδηλώνουν σαφώς ότι το συγκεκριμένο είδος παραμένει ολοζώντανο με ανανεώσιμη θεματολογία. Η σύγχρονη έρευνα μάλιστα μιλά για *σύγχρονους θρύλους* (contemporary legends), ή *θρύλους των πόλεων* (urban legends), τους οποίους συσχετίζει στενά με δύο ακόμη μορφές της προφορικότητας, τις *φήμες* και το *κουτσομπολιό*.⁴

4. Τάχιστα αναφερόμαστε στα βασικά σημεία, όπου οι σύγχρονοι θρύλοι διαφοροποιούνται από τις λαϊκές παραδόσεις, καθώς: 1) μπορεί και να μην αναφέρονται καθόλου σε

Η συστηματική σύγχυση όλων αυτών των ειδών μεταξύ τους – δηλαδή η ασάφεια των ορίων – υποδηλώνει και πάλι, αν όχι ένα ενιαίο είδος, την ύπαρξη μιας ομοιογενούς οικογένειας συγγενών μορφών της προφορικότητας, που επιτρέπει συνεχώς νέους μετασχηματισμούς μέσα από τη συστηματική ανταλλαγή στοιχείων. Με αυτό το δεδομένο, ίσως είναι σκόπιμο να μην τις εξετάζουμε χωριστά. Εκτιμούμε επίσης ότι εξίσου σκόπιμη είναι και η νοηματική διαφοροποίηση του όρου *παράδοση* (για τις αφηγήσεις που αναφέρονται στα πολιτισμικά συμφραζόμενα της παραδοσιακής κοινότητας) από τον όρο *θρύλος* (για τις αφηγήσεις που «φημολογούνται» ως αληθείς στις σύγχρονες κοινωνίες).

Ανά συμπεράσματος, μπορούμε τελικά να υποθέσουμε ότι, στο επίπεδο του εκάστοτε εξιστορούμενου, η παράδοση – θρύλος είναι εφήμερο είδος: ενώ, δηλαδή, μία ιστορία ή μία φήμη μπορεί να διαδοθεί σε μεγάλο εύρος μέσα στον χώρο (επιβιώνοντας προφανώς μόνο σε όμοια πολιτισμικά συμφραζόμενα), δυσκολεύεται να επιβιώσει διαχρονικά, καθώς πιθανότατα αντανάκλα την επίκαιρη υπαρκτή πραγματικότητα των ανθρώπων και τις συνθήκες τους (πβ. Dégh 1991: 19-20 και 29-30).

Ύστερα από αυτήν τη σχηματική απεικόνιση των ασαφών ορίων του είδους και για να επιστρέψουμε στο αντικείμενο της ανάλυσής μας, μπορούμε να πούμε με βεβαιότητα ότι οι αρχαιολογικές ανάγκες του Λαογραφικού Αρχείου απαιτούν ένα σύστημα ταξινόμησης, το οποίο αφενός να μπορεί να καλύψει (και με μελλοντικές προσθήκες) ένα μεγάλο θεματικό εύρος και αφετέρου ένα αρκετά μεγάλο ειδολογικό εύρος.

β. Προτάσεις ταξινόμησης

Εξαιτίας ενδεχομένως όλων αυτών των επικαλύψεων, που μόλις αναφέραμε, έχει σταθεί αδύνατον μέχρι σήμερα να ταξινομηθούν οι παραδόσεις σύμφωνα μ' ένα διεθνώς αποδεκτό σύστημα, όπως συνέβη με τα παραμύθια και την κατάταξη Aarne - Thompson.

Η κατάταξη, που πρότεινε ο Νικόλαος Πολίτης με το μνημειώδες έργο του *Παραδόσεις*, ταξινομεί τις 1013 παραδόσεις, στις οποίες αναφέρεται, σε 39 κατηγορίες σύμφωνα με τα «πράγματα» στα οποία αναφέρεται το κάθε εξιστορού-

υπερφυσικά στοιχεία, 2) προκειμένου να διαδοθούν, χρησιμοποιούν εκτός από την προφορικότητα τα Μ.Μ.Ε., την εικόνα και τα ηλεκτρονικά μηνύματα, 3) κυκλοφορούν σε όλους τους κοινωνικούς χώρους, απ' όπου δανείζονται στοιχεία, ενώ τροφοδοτούνται σημαντικά και από τον χώρο των παραεπιστημών.

μενο. Η κατάταξη του Πολίτη παρουσιάζει, κατά γενική ομολογία πλέον, αρκετές επακαλύψεις – ίσως επειδή πρόκειται ουσιαστικά για μια ευρετηριοποίησή τους με γνώμονα έναν κεντρικό όρο – κλειδί. Στην περίπτωση που οι όροι κλειδιά είναι περισσότεροι για μία αφήγηση, τότε αυτή έχει περισσότερες από μία δυνατές θέσεις⁵. Πιστεύουμε ωστόσο ότι το σημαντικότερο πλεονέκτημα αυτής της ευρετηριοποίησης, ειδικά στο πλαίσιο της συλλογής υλικού και της επιτόπιας έρευνας, είναι ότι ενεργοποιεί με αρκετή ακρίβεια την ίδια τη λειτουργία της μνήμης, καθώς αυτή ανασύρει ολόκληρες ιστορίες με αφορμή μια λέξη ή μια φράση.

Ταυτόχρονα, η αποσιώπηση του βιωματικού στοιχείου από τον ορισμό του Πολίτη για τις παραδόσεις, έχει δημιουργήσει ένα κενό, που αφήνει εκτός ειδικά όλες τις αφηγήσεις με έντονα βιωματικά στοιχεία, στις οποίες αναφερθήκαμε προηγουμένως⁶ (πβ. Μερακλής 1992/1996: 148). Οι μεταγενέστεροι του Πολίτη λαογράφοι επεχείρησαν να συμπτύξουν τη λεπτομερή κατηγοριοποίησή του εφαρμόζοντας γενικότερα κριτήρια. Ο Στ. Κυριακίδης και ο Γ. Α. Μέγας, με περίπου 40 χρόνια διαφορά μεταξύ τους (1922 και 1963), πρότειναν τη σύμπτυξη των κατηγοριών του Πολίτη με τη μορφή των υποκατηγοριών πλέον σε 4 μεγάλες θεματικές κατηγορίες με γνώμονα ευρύτερα κριτήρια: 1) μυθολογικές παραδόσεις ή προσωποποιήσεων, 2) αιτιολογικές, 3) ιστορικές, 4) θρησκευτικές. Και οι δύο, ωστόσο, αναιρέσαν την πρότασή τους με κοινό το επιχείρημα των επακαλύψεων και της σύγχυσης, που η αναδιάταξη μπορεί να προκαλέσει στον συλλογέα (Κυριακίδης 1922: 173, Megas 1964: 94-95, πβ. Ήμελλος 1988: 51).

Στο Συνέδριο Λαϊκών Διηγήσεων, που έγινε το 1963 στη Βουδαπέστη, η Μαρία Ιωαννίδου Μπαρμπάργιου πρότεινε στο πλαίσιο μια διεθνούς συνεργασίας μία συνοπτική κατηγοριοποίηση των ελληνικών παραδόσεων, παρεμφερή τόσο με

5. Ενδεικτικά και μόνο παραθέτουμε τον αναγνώστη στις παραδόσεις με αριθμό: 235-236 (κεφάλαιο IB: ο ουρανός τ' άστρα κι η γη), οι οποίες θα μπορούσαν επίσης να ανήκουν στις θρησκευτικές παραδόσεις (κεφάλαια Θ'-ΙΑ'), 266 (κεφάλαιο ΙΓ': οι καιροί), η οποία θα μπορούσε να ανήκει στα κεφάλαια ΚΣΤ' (νεράιδες) ή Γ' (χώρες και τόποι), 267-270 (κεφάλαιο ΙΓ': οι καιροί), οι οποίες θα μπορούσαν επίσης να ανήκουν στο κεφάλαιο ΚΣΤ' (νεράιδες), 643-644 (κεφάλαιο ΚΔ': καλικάντζαροι) οι οποίες θα μπορούσαν να ανήκουν στο κεφάλαιο ΚΑ' (στοιχεία και στοιχειωμένοι τόποι), ή στην 566 (κεφάλαιο ΚΓ': χαμοδράκια), που αναφέρεται εξίσου και στον διάβολο (κεφάλαιο ΛΑ'). Με παρόμοια λογική συγγέονται αρκετοί μύθοι ζώων με τις παραδόσεις για τα αίτια.

6. Η σπουδαιότητα του βιωματικού στοιχείου τονίζεται και από τη – μονομερή κατά την άποψή μας – διάκριση των παραδόσεων σε δύο βασικές κατηγορίες κατά τον C.W. von Sydow: 1) Memorat, με αναφορές σε καθαρά προσωπικά βιώματα, 2) Fabulat, με συγκαλυμμένες αναφορές σε προσωπικά βιώματα και παρατηρήσεις (Ήμελλος 1988: 20-21). Εδώ ωστόσο περνάμε στο αντίθετο άκρο, με απαλοιφή των αναφορών στα παραδοσιακά στοιχεία.

αυτήν του Κυριακίδη και του Μέγα, όσο και με το διεθνές σχήμα που προτάθηκε στο ίδιο Συνέδριο: 1) κοσμογονικές και αιτιολογικές, 2) ιστορικές και τοπωνυμικές, 3) δαμονικά όντα και υπερφυσικές δυνάμεις – λαϊκή μυθολογία, 4) θρησκευτικές παραδόσεις. Αντίστοιχα, η διεθνής διευρυμένη πρόταση ήταν η εξής:

- 1) αιτιολογικές και εσχατολογικές,
- 2) ιστορικές και πολιτισμικές,
- 3) υπερφυσικά όντα και δυνάμεις – μυθικές παραδόσεις,
- 4) θρησκευτικές παραδόσεις (Ημέλλος 1988: 53-54 και Μερακλής 1992: 50-51).

Επίσης, η Μπαρμπαντίγου εντάσσει στο σχήμα της ως υποκατηγορίες τις κατηγορίες του Πολίτη, με στόχο την αναλυτικότερη παρουσίαση του σώματος των ελληνικών παραδόσεων και διατηρεί αυτήν την κατάταξη και στο ευρετήριο (τόμος ΚΓ'), που συνέταξε για τα περιεχόμενα των 20 πρώτων τόμων του περιοδικού *Λαογραφία* (Barbarigou 1965: 179 κ.ε., πβ. Ημέλλος 1988: 52).

Ενδιάμεση, η πρόταση του Δ. Σ. Λουκάτου αφορά επίσης μιαν ενοποίηση των κατηγοριών του Πολίτη σε 12 αυτή τη φορά κατηγορίες (Λουκάτος 1977: 153-154)⁷.

Όλες αυτές οι συμπύξεις, με τη θεματική γενίκευση που προτείνουν, ουσιαστικά αντιμετωπίζουν σε μεγάλο βαθμό τις επικαλύψεις που αναπόφευκτα συνεπάγεται η κατάταξη του Πολίτη. Αφήνουν, ωστόσο, έξω από το σώμα των ελληνικών παραδόσεων και πάλι τις βιωματικές και τις πολιτισμικές ιστορίες – με εξαίρεση ίσως τη διεθνή πρόταση για την προσθήκη των πολιτισμικών παραδόσεων στην ίδια κατηγορία με τις ιστορικές. Κατ' αυτήν την έννοια η διάκριση του Μ. Γ. Μερακλή, η οποία εκτός από το περιεχόμενο λαμβάνει υπ' όψιν και τα εξωτερικά συμφραζόμενα της αφήγησης, είναι ίσως η πληρέστερη, εφόσον περιλαμβάνει και τις αναφορές στα «προσωπικά» βιώματα των πληροφορητών. Διακρίνει λοιπόν τρεις γενικές κατηγορίες: 1) βιωματικές, 2) αιτιολογικές, 3) πολιτισμικές ιστορίες (Μερακλής 1992: 45-52). Η συγκεκριμένη πρόταση εγκαταλείπει την προσπάθεια δημιουργίας κατηγοριών και υποκατηγοριών, με την επανάληψη των γνωστών τυπικών κριτηρίων, και υιοθετεί τελικά την οπτική γωνία του ίδιου του αφηγητή (πβ. Dégh 1991: 27).

Σε αυτό το σημείο, και με την έννοια ότι η παράδοση – θρύλος αποτελεί ζωντανό είδος της προφορικότητας, είναι χρήσιμο να αναφέρουμε και μία πρόταση θεματικής κατηγοριοποίησης των σύγχρονων θρύλων σε 4 ομάδες,

7. Πρόκειται για τις εξής: 1) Μετεωρολογικές παραδόσεις, 2) γεωλογικές, 3) κοσμογονικές, 4) αρχαιολογικές, 5) ιστορικές, 6) στοιχειολατρικές, 7) θρησκευτικές, 8) διαβολικές ή δαμονικές, 9) ανθρωποδαμονικές, 10) θεοδαμονικές, 11) νεκροδαμονικές, 12) αιτιολογικές.

σύμφωνα με το λανθάνον «μήνυμα» τους: 1) προειδοποιητικούς, 2) κοινωνικής διαμαρτυρίας, 3) τρομακτικές ιστορίες, 4) ιστορίες για αστεία περιστατικά. Και αυτή η κατηγοριοποίηση, ωστόσο, παρουσιάζει, σύμφωνα με τους εισηγητές της, το μειονέκτημα των επικαλύψεων σε επίπεδο μηνυμάτων πλέον (Campion - Vincent & Renard 1998: 339).

Επανερχόμενοι στην προβληματική μας μπορούμε να πούμε, αντί προσωρινού συμπεράσματος και πάλι, ότι η ανάγκη κάλυψης ενός κατά το δυνατόν μεγαλύτερου θεματικού και ειδολογικού εύρους κατά την ταξινόμηση των παραδόσεων του Λαογραφικού Αρχείου, δεν μπορεί να ικανοποιηθεί χωρίς την ένταξη και των παραδόσεων με έντονα βιωματικά στοιχεία.

γ. Οι παραδόσεις του Λαογραφικού Αρχείου

Το σώμα των παραδόσεων του Λαογραφικού Αρχείου έχει ταξινομηθεί, από την ίδρυσή του το 1918, σύμφωνα με την κατάταξη του Νικολάου Πολίτη. Ωστόσο, οι αδυναμίες του συγκεκριμένου συστήματος έχουν αποτυπωθεί και στα σχετικά δελτία του σημερινού Κέντρου Ερευνας της Ελληνικής Λαογραφίας.

Από την πρώτη κιόλας προσέγγιση των δελτίων διαπιστώνει κανείς, στην πράξη πλέον, αφενός μία σειρά επικαλύψεων, η οποία εκφράζεται είτε με κάποιες παρατοποθετήσεις του υλικού (όπως είναι για παράδειγμα αρκετοί μύθοι ζώων, που έχουν ταξινομηθεί στις αιτιολογικές παραδόσεις), είτε με την τοποθέτηση συναφών παραδόσεων σε δύο διαφορετικά σημεία (π.χ. παραδόσεις για τα τελώνα μπορεί να βρει κανείς είτε στους καιρούς, είτε στους βρικόλακες). Αφετέρου είναι εμφανής και μία σχετική αμηχανία απέναντι στα ίδια τα κενά της κατάταξης Πολίτη, η οποία έχει εκφραστεί μέσα από τρεις «μέσες» λύσεις. Πρώτον, συχνά βρίσκει κανείς διάσπαρτες απομονωμένες δοξασίες ανάμεσα στις σχετικές με αυτές παραδόσεις. Δεύτερον, η κατάταξη του Πολίτη έχει προεκταθεί με την προσθήκη 6 νέων κατηγοριών, οι οποίες κατά την άποψη μας δεν προσφέρουν ουσιαστική λύση⁸. Τρίτον, έχει δημιουργηθεί μία ανεξάρτητη κατηγορία με

8. Πρόκειται για τις κατηγορίες:

Μ': Απ' όσο διαπιστώσαμε δεν έχει περιεχόμενα.

ΜΑ' - «γενικά περί δαμώνων»: τα περιεχόμενά της εντάσσονται στις υπόλοιπες 39 κατηγορίες του Πολίτη.

ΜΒ' - «παιδικοί δαίμονες»: Περιέχει αποκλειστικά αναφορές των ενηλίκων σε φανταστικά δαίμονικά όντα, όπως καραμούζα, μπόβος, μπαμπάουλο, μπαμπούλα κ.ο.κ., που χρησιμοποιούνται με συνειδητή πρόθεση εκ μέρους τους τον εκφοβισμό των παιδιών. Η ειδοποιός τους διαφορά, τόσο από τις δοξασίες όσο και από τις παραδόσεις, είναι ότι απουσιάζουν

τον τίτλο «ακαθόριστα», η οποία υποδέχεται ακριβώς όλα τα συναφή με τις παραδόσεις είδη, που αναφέραμε στην πρώτη ενότητα της μελέτης μας και τα οποία έχουν παραλειφθεί από την κατάταξη του Πολίτη, όπως είναι οι φήμες, ευτράτελες διηγήσεις, προλήψεις ή ιστορικές παραδόσεις.

Εκτός από τις αποδελτιωμένες παραδόσεις του Λαογραφικού Αρχείου, μεγάλος όγκος τους παραμένει αναποδελτιώτος και είναι κατά συνέπεια ακαθόριστου μεγέθους και περιεχομένου. Είναι μάλλον βέβαιον ότι ειδικά τα πιο πρόσφατα χειρόγραφα του ΚΕΕΛ περιέχουν και πιο σύγχρονες διαφοροποιήσεις του είδους, ενδεχομένως συγκαλυμμένες πίσω από ένα πρώτο πρόσωπο αφήγησης, όπως κάποιες φήμες ή βιωματικές ιστορίες, ή ακόμη και τοπικά ανέκδοτα, που μέσα από την επαναληπτικότητά τους αποτελούν σαφώς αντικείμενο της προφορικής «παράδοσης» και όχι την ευκαιριακή επινόηση ενός μεμονωμένου πληροφορητή. Είναι επομένως απαραίτητη μια ενδελεχής αποθησαύριση του σχετικού υλικού, ώστε να αποτυπωθούν με μεγαλύτερη σαφήνεια και οι πιο «μοντέρνες» ανάγκες στην ταξινόμηση των παραδόσεων του Λαογραφικού Αρχείου (πβ. Ήμελλος 1988: 55).

Πιστεύουμε, ωστόσο, ότι η ιδανικότερη λύση στο ζήτημα του «εκμοντερνισμού» της κατάταξης των παραδόσεων του Λαογραφικού Αρχείου, και με δεδομένο πλεονέκτημα την ευελιξία που προσφέρει η ηλεκτρονική ταξινόμηση δεδομένων, είναι η δημιουργία ενός ειδικού δέντρου, στο οποίο η κατάταξη του Πολίτη να αποτελεί απλώς έναν κλάδο. Η παρουσία επί πλέον κλάδων - ισοδύναμων με αυτόν - με τις υποκατηγορίες τους προσφέρει τη δυνατότητα ταυτόχρονης σημάνσης περισσότερων από μία κατατάξεων, ώστε να καλύπτονται τόσο οι ήδη καταταγμένες παραδόσεις του Αρχείου, όσο και οι παραδοσιακότερες μορφές των συγκεκριμένων αφηγήσεων, ενώ παράλληλα να επιτρέπεται και η εισαγωγή νέων εκδοχών του είδους στο σώμα των παραδόσεων του ΚΕΕΛ. Κατ' αυτόν τον τρόπο αποφεύγονται οι επικαλύψεις, καθώς κάθε παραλλαγή αντιστοιχεί σε μία μόνο καρτέλα, ακόμη κι αν της αντιστοιχούν περισσότερες από μία προτάσεις κατάταξης. Η συμπληρωματική χρήση λέξεων - κλειδιών συντελεί στην απαλοιφή των επικαλύψεων, ειδικά του συστήματος Πολίτη, εφόσον επιτρέπει

ζει παντελώς η οποιαδήποτε πίστη των ενηλίκων στην ύπαρξή τους. Κατά συνέπεια, εκτιμούμε ότι η θέση τους βρίσκεται στα ζητήματα που αφορούν το παιδί.

ΜΓ' - «δαίμονες διάφοροι»: τα περισσότερα δελτία εντάσσονται χωρίς πρόβλημα στην υπάρχουσα κατηγορία ΛΑ' (ο διάβολος), ενώ άλλες είτε στην κατηγορία ΛΔ' (ασθένειες) είτε στην ΚΑ' (στοιχεία και στοιχειωμένοι τόποι).

ΜΕ' : Περιέχει κάποιες θρησκευτικές παραδόσεις, οι οποίες ωστόσο μπορούν να ενταχθούν είτε στην κατηγορία Γ' (Άγιοι) είτε ακόμη και στην Α' (παλιές ιστορίες).

την κατάταξη σε μία κατηγορία σύμφωνα με το κεντρικό θέμα, με ταυτόχρονη θεματική κάλυψη των δευτερευόντων όρων – κλειδιών, που υπεισέρχονται στην αφήγηση, αποκλείοντας την οποιαδήποτε σύγχυση ή επικάλυψη.

Το δέντρο της κατάταξης των παραδόσεων διαμορφώνεται λοιπόν ως εξής:

1.Κατάταξη Ν. Γ. Πολίτη

- 1.1.Παλιές ιστορίες
- 1.2.Η Πόλη κι η Αγία Σοφία
- 1.3.Χώρες και τόποι
- 1.4.Βουλιαγμένοι τόποι και πολιτείες
- 1.5.Βασιλιάδες, ρηγάδες και βασιλόπουλα
- 1.6.Έλληνες, ανδρειωμένοι, γίγαντες
- 1.7.Αρχαία κτήρια και μάρμαρα
- 1.8.Αρχαίοι θεοί και ήρωες
- 1.9.Ο Χριστός και τα πάθη του
- 1.10.Άγιοι
- 1.11.Εκκλησίες
- 1.12.Ο ουρανός, τ' άστρα κι η γη
- 1.13.Οι καιροί
- 1.14.Μαγισμώματα
- 1.15.Φυτά
- 1.16.Ζώα
- 1.17.Θηρία
- 1.18.Δράκοντες και όφεις
- 1.19.Δράκοι
- 1.20.Θησαυροί και αράπηδες
- 1.21.Στοιχειά και στοιχειωμένοι τόποι
- 1.22.Στοιχειά και στοιχειωμένοι τόποι της θάλασσας
- 1.23.Χαμοδράκια
- 1.24.Καλικάντζαροι
- 1.25.Ανασκελάδες
- 1.26.Νεράιδες
- 1.27.Λάμεις
- 1.28.Στρίγκλες
- 1.29.Ημέρες
- 1.30.Μάγοι και μάγισσες
- 1.31.Διάβολος
- 1.32.Φαντάσματα
- 1.33.Βραχνάς

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

- 1.34. Ασθένειες
- 1.35. Μοίρες
- 1.36. Νεκροί και ψυχές
- 1.37. Βρικόλακες
- 1.38. Θάνατος, Κάτω Κόσμος, Χάρος
- 1.39. Αίτια

2. Διεθνές Διάγραμμα Βουδαπέστης

- 2.1. Αιτιολογική / εσχατολογική παράδοση
- 2.2. Ιστορική / πολιτισμική παράδοση
- 2.3. Υπερφυσική / μυθική παράδοση
- 2.4. Θρησκευτική παράδοση

3. Συγγενές είδος

- 3.1. Σύγχρονοι θρύλοι
- 3.2. Μαρτυρία / βιοματική ιστορία
- 3.3. Ανέκδοτο⁹
- 3.4. Δοξασία / πρόληψη
- 3.5. Φήμη

Κατ' αυτόν τον τρόπο επιπλέον, τόσο η ειδολογική όσο και η θεματική κάλυψη του σώματος των παραδόσεων του ΚΕΕΑ, ενώ ταυτόχρονα επιτρέπεται, χωρίς την ανατροπή του έργου των προηγουμένων συντακτών, η συνεχής ενημέρωση και προσαρμογή του συστήματος στις νέες ανάγκες ταξινόμησης, που δημιουργούνται αναπόφευκτα από την εξέλιξη ενός ζωντανού είδους της προφορικότητας.

Συνεκτιμώντας τους παράγοντες, που αναλύσαμε έως τώρα, και χρησιμοποιώντας ως εφαλτήριο την υπάρχουσα βάση των παραμυθιών καταλήξαμε σε μία παρεμφερή μορφή και για τη βάση των παραδόσεων, η οποία αποτελείται επίσης από ομάδες συναφών πεδίων, που αποσκοπούν στη συμπληρωματική κάλυψη διαφορετικών τρόπων προσέγγισης και δομούνται ως εξής¹⁰ (πβ. Παπαχριστοφόρου 1999: 272-274). Η παρουσίαση, που ακολουθεί αμέσως, αποτελεί αντί τελικού συμπεράσματος και το συνθετικό παράδειγμα εφαρμογής της πρότασής μας:

9. Εκτιμούμε ότι η συγκεκριμένη υποκατηγορία θα υποδεχθεί τελικά και έναν σημαντικό αριθμό ακατάτακτων τοπικών ανεκδοτολογικών διηγήσεων, που αυτή τη στιγμή φιλοξενούνται καταχρηστικά στη βάση των παραμυθιών.

10. Κάθε πεδίο ισοδυναμεί και με το αντίστοιχο κριτήριο αναζήτησης στη βάση δεδομένων, η οποία επατελείται μέσα από ειδική λειτουργία (βλ. αναλυτικά Παπαχριστοφόρου 1999: 275).

ΚΑΡΤΕΛΑ (ΠΑΡΑΛΛΑΓΗ)

1. Σταθερά πεδία: Αποτελούν τη γενική επισκόπηση της παραλλαγής. Οι πληροφορίες τους είναι μονίμως εμφανείς, έτσι ώστε να μπορούν αμέσως να συνδυάζονται με τις πληροφορίες των υπόλοιπων τεσσάρων ομάδων πεδίων, οι οποίες εναλλάσσονται μεταξύ τους.

- Κωδικός εισαγωγής στη βάση: δίνεται αυτόματα από το πρόγραμμα.

Π.χ. 0000000001

- Πηγή: αριθμός χειρογράφου (και σελίδα), μαγνητοταινίας κλπ.

Π.χ. KEEA 2263: 89

- Περιοχή: με συγκεκριμένο τοπωνύμιο σημειώνεται ο τόπος της καταγραφής.

Π.χ. Πυλί – Κω – Δωδεκανήσου

- Κατάταξη: Δίνεται η δυνατότητα ταυτόχρονης σήμανσης περισσότερων από μία, συμπληρωματικών, προτάσεων κατάταξης.

Π.χ. Έλληνες, ανδρειωμένοι, γίγαντες – κατάταξη Ν. Γ. Πολίτη

Δοξασία / πρόληψη – συγγενές είδος

2. Λέξεις-Κλειδιά: Πέρα από την θεματική κωδικοποίηση του περιεχομένου, υποκαθιστούν και την περίληψη του ίδιου του κειμένου.

3. Κείμενο: Αποτυπώνει το ίδιο το περιεχόμενο της παραλλαγής. Τα κείμενα των παραδόσεων είναι συνήθως σύντομα, οπότε δίνονται αυτούσια. Με αυτό το κριτήριο κρίναμε περιττή την εισαγωγή περίληψης. Περιττή επίσης κρίναμε και την οποιαδήποτε σήμανση τίτλου, καθώς η αφήγηση των παραδόσεων είναι πάντοτε αυθόρμητη, έως συνειρμική, και δεν αναγγέλλεται, ώστε να δικαιολογείται κάποιος τίτλος. Στις ελάχιστες περιπτώσεις που μπορεί να συμβαίνει αυτό, προηγείται ακριβώς του κειμένου.

- Λεξιλόγιο: πρόκειται για το λεξιλόγιο του ίδιου του χειρογράφου¹¹.

4. Σχολιασμός: με αυτή την ομάδα πεδίων αποδελτώνονται τα διαφορετικά στάδια επεξεργασίας του χειρογράφου, ενώ ταυτόχρονα δίνεται η δυνατότητα μεταπήδησης σε τομείς εκτός της συγκεκριμένης βάσης δεδομένων.

- Σχόλια χειρογράφου: πρόκειται για σημειώσεις πάνω στο ίδιο το χειρόγραφο, είτε από τον συλλογέα, είτε από τους αποδελτωτές του χειρογράφου.
- Παρατηρήσεις: σχολιασμός της παραλλαγής από τον ερευνητή που έχει εισαγάγει την παραλλαγή στη βάση.

---

11. Αν το λεξιλόγιο δεν δίνεται από το ίδιο το χειρόγραφο, απλώς επισημαίνεται η σημασία κάποιων ιδιωματικών λέξεων ή εκφράσεων.

- Δημοσιεύσεις: σημειώνονται, με πλήρη βιβλιογραφική παραπομπή, οι ενδεχόμενες δημοσιεύσεις της παραλλαγής σε περιοδικά ή συλλογές.

5. Στοιχεία Συλλογής: με αυτή την ομάδα πεδίων συστηματοποιούνται οι συχνά ελλείψεις πληροφορίες, που παρέχουν τα παλαιότερα χειρόγραφα, με απώτερο στόχο την ανασύνθεση του πολιτισμικού πλαισίου της παραλλαγής.

- Πληροφορητής: επισημαίνονται όσα στοιχεία είναι γνωστά και καλύπτουν την ταυτότητα του πληροφορητή. Π.χ. όνομα, παρτσούνκι, φύλο, ηλικία, μόρφωση, καταγωγή.
- Συνθήκες συλλογής: διευκρινίζεται, εφόσον είναι γνωστό, κάτω από ποιες συνθήκες έχει πραγματοποιηθεί η συγκεκριμένη καταγραφή. Αν δηλαδή η παραλλαγή έχει καταγραφεί μετά από συνέντευξη ή στο πλαίσιο αυθόρμητης συζήτησης, αν συνοδεύεται από την παρουσία τρίτων προσώπων, αν συμμετείχαν και εκείνα στην διαμόρφωση της παραλλαγής κ.ο.κ.
- Συλλογέας: δίνεται το όνομα του συλλογέα και όσα στοιχεία της ταυτότητάς του είναι γνωστά, εφόσον δεν πρόκειται για συντάκτη – ερευνητή του ΚΕΕΛ.
- Πολιτισμική ενότητα: προσδιορίζεται η ιδιαίτερη πολιτισμική ενότητα στην οποία ενδεχομένως ανήκει ο πληροφορητής.
- Γλώσσα: η γλώσσα, διάλεκτος ή το τοπικό ιδίωμα, στο οποίο έχει καταγραφεί η παραλλαγή.

6. Στοιχεία Αρχείου: αυτή η ομάδα πεδίων λειτουργεί συμπληρωματικά με την ομάδα «σχολιασμός» - εφόσον προσδιορίζει την ταυτότητα των συντακτών-ερευνητών που έχουν ασχοληθεί με τη συγκεκριμένη παραλλαγή. Ταυτόχρονα παρουσιάζει και καθαρά χρηστική λειτουργία, υποκαθιστώντας, με τις αρχειακές πληροφορίες που παρέχει, τα ογκώδη βιβλία εισαγωγής χειρογράφων του Κέντρου.

- Αριθμός εισαγωγής.
- Χρονολογία εισαγωγής.
- Χρονολογία καταγραφής.
- Τρόπος καταγραφής.
- Κατάθεση.
- Βιντεοσκόπηση.
- Απομαγνητοφώνηση.
- Επεξεργασία – Ανάλυση δεδομένων: Εδώ αναφέρονται τα ονόματα των συντακτών – ερευνητών που συνέβαλαν στην επεξεργασία της συγκεκριμένης καρτέλας, όπως δακτυλογράφηση, σχολιασμός, εισαγωγή δεδομένων κλπ.

Βιβλιογραφία

- Belmont N., "Les croyances populaires comme récit mythologique", *Uomo & Cultura*, anno III, nn. 5 / 6 (1970), σ. 47-66.
- , "Fonction de la croyance", *L' Homme*, vol. XIII (1973), σ. 72-81.
- Bodker, L., *International Dictionary of regional European Ethnology and Folklore*, vol. II, Rosenkilde and Bagger, Κοπεγχάγη 1965.
- Campion-Vincent V. & Renard J.B., *Légendes urbaines: Rumeurs d' aujourd'hui*, Petite Bibliothèque Payot, Παρίσι 1998.
- Dégh L., "Processes of legend formation", *Λαογραφία* ΚΒ' (1965), σ. 77-87.
- , "What is the Legend after all?", *Contemporary Legend*, 1 (1991), σ. 11-38.
- Dolby S., "Personal Experience Story", *Encyclopedia of Folklore and Literature*, M. E. Brown & B. A. Rosenberg (επιμ.), ABC – CLIO, Santa Barbara – Denver, Oxford 1998, σ. 504-506.
- Ημελλος Σ., *Λαογραφικά: δημώδεις παραδόσεις*, τόμ. Α', Αθήνα 1988.
- Ioannidou-Barbarigou M., "Classification des légendes populaires grecques", *Λαογραφία* ΚΒ' (1965), σ. 179-185.
- Κυριακίδης Στ., *Ελληνική Λαογραφία Α'. Μνημεία του λαού*, εν Αθήναις 1922 (β' έκδοση 1965).
- Λουκάτος Δ. Σ., *Εισαγωγή στην ελληνική Λαογραφία*, Μ.Ι.Ε.Τ., Αθήνα 1992.
- Μέγας Γ. Α., *Εισαγωγή εις την Λαογραφίαν*, Αθήνα 1972.
- Μερακλής Μ. Π., *Λαϊκή τέχνη: Ελληνική Λαογραφία*, τόμ. Α', Ε. Οδυσσεύς, Αθήνα 1992.
- , «Παραδόσεις», *Πάπυρος - Λαρούς - Μπριτάνικα*, τόμ. 48, σ. 148, Πάπυρος, Αθήνα 1992/ 1996.
- Παπαχριστοφόρου Μ., «Η βάση δεδομένων και τα παραμύθια: προβληματισμοί και μέθοδος», *Επετηρίς του Κέντρου Ερεύνες της Ελληνικής Λαογραφίας*, τόμ. XXVIII (1987-1998), σ. 258-278.
- , «Από το κουτσομπολιό και με το νανούρισμα στο παραμύθι: ο οικοτύπος του βασιλιά Ύπνου», *Εθνολογία* 8 (2000), σ. 129-171.
- Πολίτης Ν. Γ., *Παραδόσεις*, 2 τόμοι, εκδ. Γράμματα, Αθήνα 1994 (επανέκδοση με νεοελληνική απόδοση του πρωτότυπου καμένου, 1η έκδοση: 1904).
- , «Λαογραφία», *Λαογραφία* Α' (1909), σ. 3-17.
- Roemer D., "Legend", *Encyclopedia of Folklore and Literature*, M. E. Brown & B. A. Rosenberg (eds.), ABC – CLIO, Santa Barbara – Denver, Oxford 1998, σ. 375-378.
- Rohrich, L., "Die deutsche Volkssage", *Studium Generale* 11 (1958), σ. 661-691.
- Van Gennep A., *La formation des légendes*, Flammarion, Παρίσι 1910.

SUMMARY

MARILENA PAPACHRISTOPHOROU, Dr.

Legends' Classification and the Corpus of Legends in the Hellenic Folklore Research Centre Archive

This study attempts to redefine what constitutes the genre of oral tradition known in Greek as "paradosi" or "thrylos". Paradosi can be rendered in English as both 'tradition' and 'legend', whilst thrylos is always rendered as 'legend'. The article attempts to define the difference between the two terms. These attempts are intended to form part of the process leading to the creation of a specialized database catering to the electronic archiving requirements of the Hellenic Folklore Research Centre Archive. Current research indicates that the specific genre of oral tradition remains alive in contemporary societies and is systematically linked to related genres of orality. This mutability allows modifications by means of constant exchanges of elements, thus frustrating any attempt at a systematic taxonomy of the variations of the genre. In an attempt to deal with the theory-based difficulties involved in attempts at systematization, we suggest that a free and open system of electronic taxonomy be created, which, however, employs the most important suggestions on the subject that have been made so far.

